

Відгук

офіційного опонента на рукопис дисертації Кочкодан Віри Русланівни “Преса як джерело до вивчення діяльності жіночих товариств Галичини (1884–1939)”, поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни

Жіночий рух у Галичині в останній третині XIX ст. і у першій третині XX ст. явище віддавна і достатньо добре вивчене. Але, як показує дослідницька практика, залучення нових історичних джерел дає можливість відкривати перед нами незнані аспекти представлення цього феномену. Авторка рецензованого дослідження зосередилася на історії діяльності жіночих товариств у відображенні тодішньої преси, що займає вагоме місце серед інших джерел як за чисельністю, так і за інформативною значущістю. Водночас, преса є специфічним джерелом, залучення якого вимагає застосування особливих методологічних підходів та дослідницького інструментарію.

Вибір теми дисертаційного дослідження вмотивований належним чином, що бачимо і в обґрунтуванні актуальності дослідження, і у визначенні сучасного стану наукової розробки цієї проблеми. Наявна джерельна база забезпечує дослідження репрезентативним матеріалом – як документального, так і, з огляду на досліджувану проблему, історіографічного характеру. Як можна судити з наявного тексту, в обґрунтуванні актуальності теми присутнє визначення її теоретичної, тобто науково-пізнавальної значимості, а також вказано можливості практичного застосування результатів дослідження. Зокрема, значущим є вивчення досвіду використання преси як масового джерела, засобу відображення багатоманітної діяльності жіночих товариств та пропагування національних ідей українства в умовах відсутності власної державності. Адже саме періодичні видання і діяльність жіночих товариств є показниками політичного й культурного рівня розвитку Галичини, суспільної свідомості її мешканців і тому є придатні для використання в сучасних українських реаліях.

Мета дисертаційної роботи сформульована відповідно до актуальності теми, сучасного рівня її наукової розробки та органічно узгоджується з

визначеним предметом дослідження. Сформульована мета зумовлює визначення комплексу конкретних дослідницьких завдань та логічно вмотивовує послідовність їхнього розв'язання. Постановка завдань дослідження є чіткою і конкретною, спрямованою на отримання наукового результату.

Не меншою мірою сказане стосується й визначення новизни результатів дисертаційного дослідження. Саме новизна результатів дає дисертанту підстави використовувати поняття «вперше»: здійснено класифікацію періодичних видань з досліджуваної проблематики; залучено до розгляду даного питання іншомовну, насамперед польську періодику (20 найменувань); здійснено порівняння організації та діяльності жіночих товариств на сторінках жіночих та громадсько-політичних періодичних видань; узагальнено з використанням методу контент-аналізу та відображено у формі діаграм кількісні характеристики повідомлень преси про жіночі товариства.

У першому розділі на основі історіографічного аналізу предмету дослідження, визначено стан наукової розробки проблем. Огляд історіографії наочно демонструє нам, як зростала та змінювалася історіографічна база дослідження. Обґрунтовано визначено основні етапи історіографічного осмислення проблем історії жіночої преси та подано їхню характеристику. В цілому, застосування критико-аналітичного підходу до систематизації відповідної літератури дало можливість авторці об'єктивно оцінити попередні напрацювання та визначити напрямки власного пошуку.

Характер рецензованого дисертаційного дослідження обумовив і джерельну базу роботи. Відбір матеріалів визначався тим, що у роботі акцент робився на відображенні історії діяльності жіночого руху в Галичині у різноманітних періодичних виданнях. Тому дослідниця звертає увагу на особливості преси як історичного джерела, розглядаючи періодичний друк як різновид речового джерела, а газетні матеріали – як окремий вид письмових джерел. Проведено класифікацію комплексу джерел, які забезпечили виконання дослідницьких завдань. Насамперед, це тексти газет та журналів, що представляли жіночі організації, та інформація про феміністичний рух у інших

періодичних виданнях. Другу групу джерельного комплексу складають опубліковані та неопубліковані матеріали з історії діяльності жіночих організацій. До третьої групи віднесені джерела особового походження – щоденники і мемуари сучасників.

Поєднання для аналізу та характеристики фактичного матеріалу загальнонаукових, загальноісторичних, міждисциплінарних та спеціальних джерелознавчих методів дозволило реалізувати поставлену мету та завдання дослідження. Використання комплексу сучасних методів та принципів, підходів аналізу преси, виходячи із особливостей її як історичного джерела, допомогло цілісно підійти до вивчення тексту статей, оцінити їх із різних боків та сформулювати розуміння того, як висвітлювалася організація та діяльність жіночих товариств Східної Галичини досліджуваного періоду.

Другий розділ присвячений відображенню у пресі історії створення та організаційних засад діяльності жіночих товариств. У ньому досліджено специфіку публічного висвітлення питань створення, формування та організаційної розбудови українських і польських жіночих об'єднань. Показано динаміку зміни актуальних для організації феміністичного руху проблем та способів їх ретрансляції суспільству. Досліджено рецепцію цих питань галицькими виданнями різних жанрів і напрямків. Особливу увагу присвячено Українському жіночому конгресу 1934 року як події кульмінаційній у організації і розгортанні національного жіночого руху в Галичині. Це дало можливість дослідниці показати увесь спектр публічних дискусій, які супроводжували цю подію.

Висвітлено також питання організації польських жіночих товариств на сторінках власних феміністичних видань та преси різного характеру. Прослідковано зміну тематики у відповідності до хронології дослідження, показано відмінності обговорюваних проблем в українській і польській пресі. Висвітлено особливості представлення цього питання на сторінках провінційних, повітових галицьких видань.

У третьому розділі дослідження увага зосереджується на джерелознавчих аспектах відображення діяльності феміністичних об'єднань засобами преси.

Вивчено питання репрезентативності джерельного матеріалу видань, визначено тематичні пріоритети у висвітленні громадсько-політичної, соціально-економічної та культурної діяльності жіночих товариств на сторінках як власних жіночих видавничих проєктів, так і преси іншого спрямування. Акцентовано на дискусіях, які точилися у публічному просторі й стосувалися означених питань.

Важливою складовою цієї дисертації є робота, що вилася у створення різноманітних додатків, які вирішують актуальну для такого типу дослідження проблему інтерпретації та візуалізації джерельної інформації: авторка подала її у статистичній формі та у графічному представленні.

Підсумовуючи важливо сказати, що авторці вдалося здійснити проблемно-тематичну класифікацію надзвичайно різноманітного спектру публікацій на сторінках преси, визначити основні інформаційні посили, характерні для кожного з досліджуваних періодів, які жіночі об'єднання доносили суспільству засобами преси: від потреби самоорганізації наприкінці XIX ст. до необхідності самореалізації, що актуалізувалася у міжвоєнний період.

У висновках узагальнено основні результати проведеного дослідження, що дозволило авторці говорити про важливу роль публікацій періодики, як історичного джерела для висвітлення різних складників жіночого руху в східній частині Галичини окресленого періоду. Перспективними є також пропозиції щодо розробки нових напрямків у вивченні різноманітних питань феміністичного руху, зокрема й на регіональному рівні.

Загалом, дисертаційне дослідження В.Р. Кочкодан приваблює новизною. Представлена робота вперше вводить до наукового обігу чималий пласт фактографічного матеріалу, який досі був невідомий широкому колу фахівців. Попри те, що авторці не вдалося однаково рівномірно висвітлити всі аспекти жіночого руху Галичини, заслуговує на увагу та прихильне сприйняття ця перша спроба цілісного охоплення цього питання, що досі залишається актуальним.

Високо оцінюючи науково-теоретичний рівень дисертації, констатуємо успішне розв'язання важливої наукової проблеми, слід висловити деякі зауваження та міркування:

1. Щодо обґрунтування хронологічних меж дослідження, то важливо уточнити, чи визначення 1884 року як нижньої межі однаково підходить для українського та польського жіночого рухів?

2. Видається важливим, у методологічному сенсі, тлумачення основних теоретичних понять, які застосовуються у дослідженні, втім, їхнє значення не розкрито.

3. Аналіз структури другого й третього розділів неодмінно провокує питання про нерівномірність висвітлення задекларованих у їхніх назвах тем: українським жіночим товариствам присвячено по два підрозділи, натомість польським організаціям тільки по одному (зі співвідношенням інформації, відповідно, 2 до 1).

4. Авторка показала особливості публічного сприйняття польського та українського жіночих рухів в Галичині протягом тривалого часу, проте, у тексті немає згадок про “несприйняття” фемінізму як явища. Це породжує питання: чи зустрічалися в публічному обговоренні прояви ігнорування, гострої критики чи заперечення права жінок на самоорганізацію та діяльність?

Насамкінець підкреслимо, що дисертантка у повному обсязі впоралася з поставленими завданнями, які випливають з мети дисертаційного дослідження. Перед нами одне з перших у вітчизняному джерелознавстві преси комплексних, узагальнюючих і систематизованих досліджень, присвячених діяльності жіночих товариств у Східній Галичині. Висновки дисертації логічно витікають з її головного змісту, є доведеними та науково коректними. В цілому дисертація В.Р. Кочкодан є самостійним актуальним дослідженням, виконаним на професійному рівні.

Тож враховуючи поданий на обговорення текст дослідження, публікації авторки та автореферат, вважаємо, що дисертація “Преса як джерело до вивчення діяльності жіночих товариств Галичини (1884–1939)” відповідає вимогам, викладеним у «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння

вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 і зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 656 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Кочкодан Віра Русланівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни.

Офіційний опонент
кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України
ДДПУ ім. Івана Франка

Л.М. Лазурко

Львівський державний педагогічний університет імені Івана Франка
Підпис *Л.М. Лазурко*
ЗАСВІДЧУЮ
вчений секретар
Вченої ради

